

NYT FRA SPROGNÆVNET

SEPTEMBER 2018 Dansk
Sprognævn

INDHOLD

Om afledningerne *-agtig* og *-ish*

Læs om de foreløbige resultater af en større undersøgelse af et nyere indlån fra engelsk.

Kært bær har mange navne

Hvad hedder de? *Kirsebær*, *sødkirsebær* eller *moreller*?

***Alzheimers syge*, *alzheimers syge* – eller blot *alzheimer*?**

Om nogle sygdomsbetegnelser i dansk.

Retskrivningsordbogen Plus – mere end en ordbog

Og nu som app.

Spørgsmål & svar

■ *Enig i og enig om?*

Kært bær har mange navne

Om afledningerne **-agtig** og **-ish**

En af Dansk Sprognævnns hovedopgaver er at følge det danske sprogs udvikling, herunder også påvirkningen fra fremmede sprog. Det sker gennem projekter som **Moderne Importord i Dansk**, hvor vi bl.a. har dokumenteret at det (ikke overraskende) først og fremmest er det engelske sprog der påvirker os, primært i form af indlån af engelske substantiver.

MARGRETHE HEIDE-MANN ANDERSEN (f. 1971) er seniorforsker i Dansk Sprognævn

I INDLÅNER dog også fra andre ordklasser, fx adjektiver og verber, og i nyere tid har også en engelsk afledning fundet vej ind i dansk, nemlig **-ish**. Det interessante er at **-ish** i mange tilfælde optræder som en pendant til den tyske afledning **-agtig**, der betyder nogenlunde det samme, og som er et gammelt indlån i dansk. I artiklen her bringer jeg de foreløbige resultater af en større undersøgelse om forholdet mellem de to afledninger.

-AGTIG

Afledningen **-agtig** har vi indlånt fra nedertysk **-(h)achtich**, svarende til det tyske suffiks **-haftig**, som vi har i ord som **mandhaftig** og **standhaftig**. Ordbog over det danske Sprog (på ordnet.dk) oplyser at **-agtig** svarer til og ofte fortrænger hjemlige afledninger som **-laden** (jf. **vredladen**, **vredagtig**), **-lig** (jf. **gullig**, **gulagtig**) og **-vorn** (jf. **vrøvlevorn**, **vrøvlagtig**). I flere af de nævnte eksempler kan man dog diskutere om sammensætningen med **-agtig** er særlig etableret, hvilket er illustreret i nedenstående tabel:

Vredladen	1561
Vredagtig	11
Gullig	13778
Gulagtig	10
Fedladen	7437
Fedagtig	0

Tabel 1: Forekomster Infomedia (alle år, søgning i august 2018)

Som det ses, er *vredladen* og *gullig* meget mere frekvente end *vredagtig* og *gulagtig*, og *fedladen* er helt enerådende. Det betyder at suffikserne *-laden*, *-lig* og (især) *-vorn* er etableret i visse faste (ældre) afledninger (jf. også ord som *knarvorn*, *vakkelvorn*), mens *-agtig* tilsyneladende er (næsten) helt enerådende i afledninger med nyere indlån, fx *rockagtig* og *computeragtig*.

I en artikel fra 2009 dokumenterer sprogforskeren Rita Therkelsen at *-agtig* også kan modificere flere enheder, og at *agtig* kan bruges som selvstændigt adjektiv med betydningen 'slags' (Therkelsen 2009). Begge dele fremgår også af **Nye ord i dansk 1955 til i dag** (dsn.dk/noid), hvor der om endelsen *-agtig* står "øget og udvidet brug, bl.a. kombineret med en sætning i gruppeafledninger", fx **jeg .. følte mig så Palle alene i verden agtig** (Berlingske Tidende 31.7.1995, se dsn.dk/noid/?q=agtig). Om ordet *agtig* står der at det betyder 'slags', jf. eksempler som "sådan en agtig form for sketches". I samme ordbog dateres afledningen *-agtig* til 1995 og det selvstændige ord *agtig* til 1998. Også andre sprogforskere har i nyere tid beskæftiget sig med især *-agtig*, heriblandt Frans Gregersen og Tanya Karoli Christensen, som har undersøgt brugen af *-agtig* i talesproget. De fastslår at *-agtig* som afledningstil hele sætninger ikke blot er noget som de unge bruger, men at det også findes hos ældre generationer, og at der dermed formentlig er tale om en egentlig sprogforandring (2013: 189).

-ISH

I den senere tid har jeg lagt mærke til at den engelske afledning *-ish*, der betyder nogenlunde

VIDSTE DU ...

... at ordet *galge* stammer fra ordnordisk *galgi*, der betyder '(bøjelig) gren, stang'? Det forældede udtryk *galge og gren* (som man fx finder i konstruktionen "at blive idømt galge og gren") er dermed en tautologi, dvs. en 'forbindelse af ord der gentager det samme betydningsindhold, overflødigt eller som stilistisk virkemiddel' (jf. Den Danske Ordbog), og vi kender det fra andre udtryk som "fryd og gammen", "tit og ofte" og "mulm og mørke".

det samme som *-agtig*, tilsyneladende er på vej frem i dansk. I Gyldendals Dansk-Engelsk ordbog (på ordbogen.com) kan man således under opslagsordet *agtig* se at det oversættes med *-ish*, fx i sætningen "She gives a birdish little laugh/Hun giver et lille fugleagtigt grin fra sig". Det ældste eksempel på *-ish* brugt i en dansk avis som jeg har kunnet finde, stammer fra Berlingske Tidende 19.11.1993. Det er et interview med den engelske musiker Cliff Richard der adspurgt om hvad han mener om forskellige nyere rockbands, spørger om et af dem *er sådan lidt heavy'ish?* Selvom man må formode at *heavy'ish* er et direkte citat (altså at Cliff Richard har sagt *heavy'ish*), er citatet dog stadig interessant fordi man ikke har oversat *-ish* med *-agtig* (altså *heavyagtig*).

Heavy er som *-ish* et engelsk indlån, og man kunne godt tro at *-ish* primært hæftes på engelske låneord. Det er der da også en del eksempler på i Infomedia, fx *gentlemanish*, men søgningen viste også at *-ish* kan hæftes på låneord fra andre

» sprog. Det gælder fx følgende citat om instruktøren Niels Arden Oplevs film *Dead Man Down*, der beskrives som en *lige dele skæv romance og noir'ish thriller* (b.dk 5.6.2013). Og i et andet eksempel er det det tyske adjektiv *grün* der bruges med endelsen *-ish*: *Overskriften i år er Grün-ish, der forholder sig til bæredygtighed, urban gardening og simple living* (Nordjyske Stiftstidende 18.8.2013), en i øvrigt interessant kombination af dansk, tysk og engelsk.

Søgningen i Infomedia viste også at der er mange eksempler på at *-ish* hæftes på danske ord og sætninger, fuldstændig som *-agtig*. Ofte handler det om klokkeslæt, hvor *-ish* angiver at der er tale om en cirka-angivelse som i eksemplet her: *Begge steder har åbent tirsdag-søndag kl. 8-22-23'ish* (b.dk. 27.10. 2013). Og et andet eksempel lyder: *Tilsyneladende tror PR-folk, at verden venter, indtil deres kilde er klar til at komme med en udtalelse. Men venner, hvis en deadline er klokken 16, er det ikke klokken 16-ish, at udtalelsen skal komme* (Kommunikationsforum.dk 10.9.2013). Tilsyneladende kan endelsen *-ish* bruges i stort set alle sammenhænge: *Det var super hyggeligt og vel sådan lidt krydstogt-ish. Vi var i hvert fald om bord på en båd* (Berlingske 16.11.2013) og *Jeg har endnu ikke udfoldet min kreativitet her, så det bliver ofte til de samme ensformige hverdagsstatusser af mit humør, hvad jeg laver, hvad jeg spiser, og hvordan vejret er ish* (Eurowoman.dk 8.4. 2015).

Gregersen og Christensen baserer deres undersøgelse af *-agtig* på talesproget, og de konkluderer bl.a. at *-agtig* ofte bruges "om kreative nydannelser der skabes i taleøjeblikket og som derfor er underlagt samme tidspres som talesprog i det hele taget er" (2013: 190). Det sidstnævnte eksempel, der er fra en artikel om at skrive snapchats (der er en slags sms'er i form af korte beskeder og billeder som forsvinder efter få

sekunder), peger på at *-ish* kan bruges på samme måde som *-agtig*, dvs. som en kreativ nyskabelse, og spørgsmålet er om det er tilfældigt at citatet netop stammer fra en artikel om snapchat - eller med andre ord om *-ish* er en afledning der især bruges i forbindelse med de nye mediers mere uformelle skriftsprog.

-ISH OG -AGTIG I AVISER OG TWITTER

For at klarlægge om der er forskel på brugen af *-ish* og *-agtig* i de sociale medier i forhold til avistekster har jeg anvendt Sprognævnets søgeværktøj Korpus, der bl.a. indeholder data fra landsdækkende aviser og det sociale medie twitter. Jeg har indtil videre udelukkende undersøgt brugen af *-ish* og *-agtig* (men endnu ikke *agtigt* og *agtige*). Der er i alt 169 eksempler på brugen af *-agtig* og 32 eksempler på brugen af *-ish*, og resultatet af undersøgelsen fremgår af nedenstående tabel:

	-agtig	-ish
Avistekster	62 %	22 %
Twitter	38 %	78 %
I alt	100 %	100 %

Tabel 2: Fordelingen af *-agtig* og *-ish* i avistekster og twitter

Det fremgår af tabellen at afledningen *-agtig* først og fremmest findes i avistekster, mens *-ish* først og fremmest bruges i twittertekster. Derudover viser undersøgelsen også at *-ish* i knap halvdelen af tilfældene (nemlig 44 %) bruges som afledning til gruppesammensætninger, fx "klar til foredrag i Studentervæksthus Århus-ish" og "jeg kan tage af sted i morgen-ish". En del af disse gruppesammensætninger omhandler tidspunkter, fx "midten af første halvleg-ish" og "som i 600

kr. pr. styk-ish". Afledningen *-agtig* bruges først og fremmest i gruppesammensætninger (i 40 % af tilfældene), fx "venter på Godot-agtig" og "en ad gangen og undskyld-agtig" og i afledninger til substantiver (i 41 % af tilfældene), fx i *geleagtig* og *bogholderagtig*. Det tyder på at *-ish* og *-agtig* på den ene side kan bruges på samme måde, nemlig som et middel til at danne kreative sammensætninger på dansk, men at de på den anden side dels afviger mht. genre, hvor *-ish* primært tilhører twitter, mens *-agtig* primært bruges i aviserne. De kommende studier i brugen af de to afledninger vil forhåbentlig kunne vise mere om deres brug og udbredelse, også i talesproget. ■

Litteratur:

- Gregersen, Frans og Tanya Karoli Christensen (2013): Helt vildt Henrik Jørgensen-agtig og andre nydannelser af samme slags -agtighed. I: S. Borchmann, I. Schoonderbeek Hansen, T. Thode Hougaard, O. Togeby & P. Widell (red.), *Gode ord er bedre end guld: Festskrift til Henrik Jørgensen*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, s. 183-198.
- Therkelsen, Rita (2009): Om agtig. I: K. Farø, A. Holsting, N-E Larsen, J-E Mogensen & T. Vinther (red.). *Sprogvidenskab i glimt*. University of Southern Denmark. Studies in Linguistics vol. 18, Odense: Syddansk Universitetsforlag, s. 57-62.

Kært bær har mange navne

Det har været et godt kirsebærår i år. Og når man sidder og spiser friskplukkede kirsebær sammen, kan man opdage at der er forskellige opfattelser af hvad frugten egentlig hedder.

IDA ELISABETH MØRCH
(f. 1968) er senior-konsulent i Dansk Sprognævn

NOGLE FAMILIER har man altid ment at de søde kirsebær hedder *kirsebær* eller *sødkirsebær*, mens andre (fx min familie) altid har ment at de hedder *moreller*.

I diskussionsforummet på hjemmesiden havenyt.dk udtrykker en bruger i 2004 forvirringen således: "Hvad er forskellen mellem kirsebær og moreltræer? Jeg troede man kaldte dem til syltning for morel, og dem til direkte fortæring for kirsebær? Gammeldags folk kalder kirsebærtræerne for morel...? Synes forvirringen er total efterhånden! Kunne godt tænke mig en rigtig forklaring...? Har nogen mon den?"

Hvis man tyr til ordbøger og leksika for at få sagen afklaret, kan man blive endnu mere forvirret.

Forskellige ordbøger over almensproget nævner at det latinske navn for de søde spisekirsebær er *Prunus avium*. Og surkirsebærenes latinske navn er *Prunus cerasus*. Dette bekræftes i opslagsværket *Anbefalede plantenavne* fra 2003, som slet ikke har navnet *morel* med.

Alligevel kan man fornemme at ordbøgerne tager højde for at man i forskellige generationer eller egne af landet har brugt betegnelserne *kirsebær* og *moreller* om forskellige ting.

I *Den Danske Ordbog* står der om *kirsebær* at det er en 'glat, mørkerød eller rødgul stenfrugt fra kirsebærtræet, med en lang stilk' og ikke noget om om de er søde eller sure. Ved *morel* står der i samme ordbog at det betyder 'rødgult kirsebær med sød smag', mens det også anføres at det botanisk set er 'kirsebær med syrlig smag, fx skyggemorel'.

I *Ordbog over det Danske Sprog* står der også at *kirsebær* er frugter af kirsebærtræer, og at "De for Frugternes Skyld . . dyrkede Kirsebær deles i søde Kirsebær og sure Kirsebær."

Om *morel* står der at det bruges om forskellige slags kirsebær 'især de store, lyse, klare surkirsebær [...] også om de smaa, mørke syltekirsebær [...]; undertiden om sødkirsebær'. Her får ordbogen altså taget alle betydningsvarianterne med.

Politikens Nudansk Ordbog har *kirsebær* og *morel* stående som synonymmer.

Den Danske Netordbog betegner *morel*, *skyggemorel*, *surkirsebær*, *sødkirsebær* som synonymmer, men anfører denne bemærkning: "Sødkirsebær kaldes også moreller og er forædlede fuglekirsebær. Alle kommer fra arten fuglekirsebær med det videnskabelige navn *Prunus avium*. Skyggemoreller og surkirsebær er det samme, men kommer fra arten surkirsebær med det videnskabelige navn *Prunus cerasus*."

Politikens Havebog giver følgende forklaring:

"Kirsebær kalder man to frugter, der afviger en del fra hinanden. På Øerne er det almindeligt, at ordet kirsebær kun forbindes med *surkirsebær*, hvorimod *sødkirsebær* stort set kun kendes under betegnelsen *moreller*. Det kan være lidt forvirrende, ikke mindst da den i haven mest plantede sort *Skyggemorel*, hverken er et sødkirsebær eller en *morel*, men et *surkirsebær*!" (*Politikens Havebog*, 5. udgave, 1994, s. 111).

En af brugerne på forummet havenyt.dk skriver denne bemærkning til havebogens beskrivelse: "Jeg selv kalder alle de mørkerøde søde sorter for kirsebær – de sure for surkirsebær og de gule for moreller."

Sammenfattende kan man se at folk tager udgangspunkt i forskellige kriterier for hvad de kalder bærret, bl.a. farven, smagen, hvad man bruger bærrerne til, og endelig hvor man kommer fra i landet. Men ingen af kriterierne er entydige.

Den lidt usædvanlige konklusion er altså at der er stor uenighed blandt sprogbrugerne om hvad ordene *kirsebær* og *morel* betegner i dansk; en uenighed der også afspejler sig i ordbøger og fagbøger. Og alligevel nydes kirsebær og/eller moreller af de fleste uden de helt store sproglige problemer. ■

Alzheimers syge, alzheimers syge – eller blot alzheimer?

Om nogle sygdomsbetegnelser i dansk

Det er velkendt at man i dag i almensproget ofte bruger latinske betegnelser for sygdomme der tidligere havde et dansk navn. Således bruger vi i dag ofte *cancer* i stedet for *kræft*, *meningitis* i stedet for *hjernehindebetændelse* og *diabetes* i stedet for *sukkersyge*.

MARGRETHE HEIDE-MANN ANDERSEN (f. 1971) er seniorforsker i Dansk Sprognævn

ANDRE EKSEMPLER er de sygdomsbetegnelser hvori navnet på den læge der først beskrev sygdommen, indgår, fx *Parkinsons syge* og *Downs syndrom*, der i dag er mere almindelige end *rystelammelse* og *mongolisme*. I andre tilfælde har der vist aldrig været en dansk term; *Alzheimers sygdom* har mig bekendt aldrig haft et andet navn (andet end *demens*), og den mere ukendte sygdom *Ushers syndrom* har vist heller ikke. I takt med at lægevidenskaben bliver bedre og bedre til at diagnosticere sjældne sygdomme – og vi via nettet bliver bedre og bedre til at finde frem til disse sygdomme – kan man forestille sig at flere af de mere specialiserede sygdomsbetegnelser vinder indpas i almensproget. Og dermed bør vi også forholde os til hvordan sådanne sygdomsbetegnelser skal skrives.

HVORFOR HAR SPROGBRUGEN ÆNDRET SIG?

Der er flere årsager til at sprogbrugen har ændret sig. Dels sker der ofte en form for afdramatisering af (især alvorlige) sygdomme ved at de mere lægelige betegnelser bruges (jf. Jarvad 1995: 47 f.). Fx er *kræft* et ord der for mange er forbundet med uheldbredelig sygdom og død, mens der er en vis klinisk distance i det latinske *cancer*. Dels kan der være tale om at den oprindelige betegnelse af forskellige grunde kan virke stødende. Lægen Down dannede ordet *mongolisme* fordi de personer der lider af sygdommen, har skrå øjne som de folk der kommer fra Mongoliet. Det opfattes

af mange som stødende, ikke mindst dem der har sygdommen tæt inde på livet. At man i min barndom i slutningen af 70'erne og starten af 80'erne også brugte *mongol* som en nedsættende betegnelse, har været med til at skabe et naturligt behov for at finde en anden betegnelse.

PROBLEMER I RETSKRIVNINGEN

Indførelsen af de mere lægefaglige termer i almensproget har medført nogle retskrivningsmæssige problemer, ikke mindst med hensyn til de betegnelser der indeholder et personnavn eller oprindeligt stammer fra et personnavn. Disse betegnelser afkortes nemlig ofte således at *Alzheimers sygdom* bliver til *alzheimer* eller *Alzheimers*, og *Parkinsons syge* bliver til *parkinson* eller *Parkinsons*. Spørgsmålet er så om begge former kan bruges, og om de skal skrives med stort eller lille begyndelsesbogstav. Svaret er at begge former er korrekte, men at stavemåden afhænger af hvilken form man bruger. Afkortningen *Alzheimers* med -s skal skrives med stort begyndelsesbogstav fordi der her er tale om en afkortning af *Alzheimers sygdom*, hvor *Alzheimer* jo tydeligvis er et proprium. Afkortningen *alzheimer* uden s skal derimod skrives med lille begyndelsesbogstav fordi der her ikke længere er tale om et proprium, men om en afledning til propriet *Alzheimer*. Det er ikke nogen helt nem skelnen, men det kan måske hjælpe hvis man tænker på at *alzheimer* (i modsætning til *Alzheimers*) kan bøjes ligesom andre sygdomsbetegnelser som i eksemplet her fra Politiken 29. september 2008: "*Alzheimeren*

æder sig ind på hans åndsevner, depressionen lurer i kulissen, og hans vredesudbrud er hyppige". I øvrigt viser en søgning i Infomeda 28. juni 2018 (alle år, alle aviser) at formerne *alzheimer* og *parkinson* er noget mere udbredt end formerne *Alzheimers* og *Parkinsons* med hhv. ca. 12.000 og 10.000 forekomster til *alzheimer* og *parkinson* mod ca. 9000 og 3000 til formerne *Alzheimers* og *Parkinsons*.

Sammensætninger med *alzheimer-* (fx *alzheimerpatient*) skal altid skrives med lille begyndelsesbogstav (jf. Retsskrivningsordbogen, 4. udg., 2012) fordi der heller ikke her er tale om et proprium, men om en afledning.

De nævnte regler gælder i princippet også for fx *Downs syndrom* (der altså også kan hedde *Downs* og *down*) og *Ushers syndrom* (der tilsvarende kan hedde *Ushers* og *usher*). For begge sygdommes vedkommende gælder det dog at det bedste formentlig er at bruge den fulde form, altså *Downs syndrom* og *Ushers syndrom*, fordi der stadigvæk er tale om sygdomsbetegnelser som ikke er velkendte for alle. Det gælder ikke mindst for *Ushers syndrom*, hvor formen *usher* ("han har usher/Ushers") lyder underlig hvis ikke man kender sygdommen *Ushers*, hvad de færreste nok gør. Det betyder at den afledte form uden -s først og fremmest kan bruges ved de mere velkendte sygdomme som *alzheimer* og *parkinson*. ■

Litteratur:

Pia Jarvad (1995): *Nye ord – hvorfor og hvordan?* København: Gyldendal.

Retskrivningsordbogen Plus

– mere end en ordbog

I 2013 lancerede Dansk Sprognævn en elektronisk udgave af Retskrivningsordbogen under navnet Retskrivningsordbogen Plus, eller blot RO⁺.

**ANITA ÅGERUP
JERVELUND**
(f. 1969) er senior-
konsulent i Dansk
Sprognævn

DENNE UDGAVE af ordbogen indeholder mere avancerede søge- og filtreringsmuligheder end den version der findes på Sprognævnets hjemmeside, og den fungerer ikke kun online men også offline som en særlig webapp til både smartphone, tablet, Mac og pc.

Indtil for nylig skulle man købe skole- og privatlicenser til RO⁺ via forlaget Systime, men nu er den gratis, og man kan således få adgang til ordbogen ved blot at skrive adressen <http://rop-plus.dk> i sin browser.

RO⁺ SOM APP

RO⁺ tilpasses automatisk til smartphones og tablets når man skriver <http://roplus.dk> i sin browser, men det er også muligt at hente RO⁺ som app via App Store og Google Play. Og her er den selvfølgelig også gratis!

Hvis man bruger appen, får man et retskrivningstip en gang om måneden, hvor man bliver klogere på apostroffer, anførselstegn, store og små bogstaver og meget mere. Det er dog som altid med notifikationer muligt at slå dem fra i mobilens indstillinger hvis man ikke længere ønsker at modtage dem.

DÉT KAN MAN OGSÅ MED RO⁺

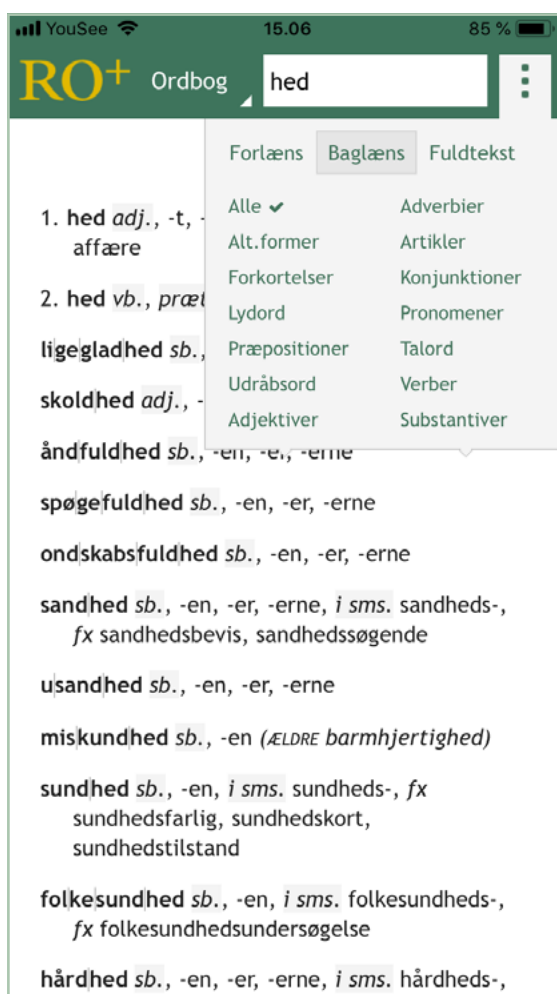
RO⁺ er et uundværligt værktøj i det daglige skriftlige arbejde på jobbet og i skolen. Man kan hurtigt og nemt slå et ord op og se den korrekte stavemåde, men man kan meget mere end det. Ved hjælp af ordbogens avancerede søge- og filtreringsmuligheder kan man finde ord ved forlæns og baglæns søgning, indskrænke søgnin-

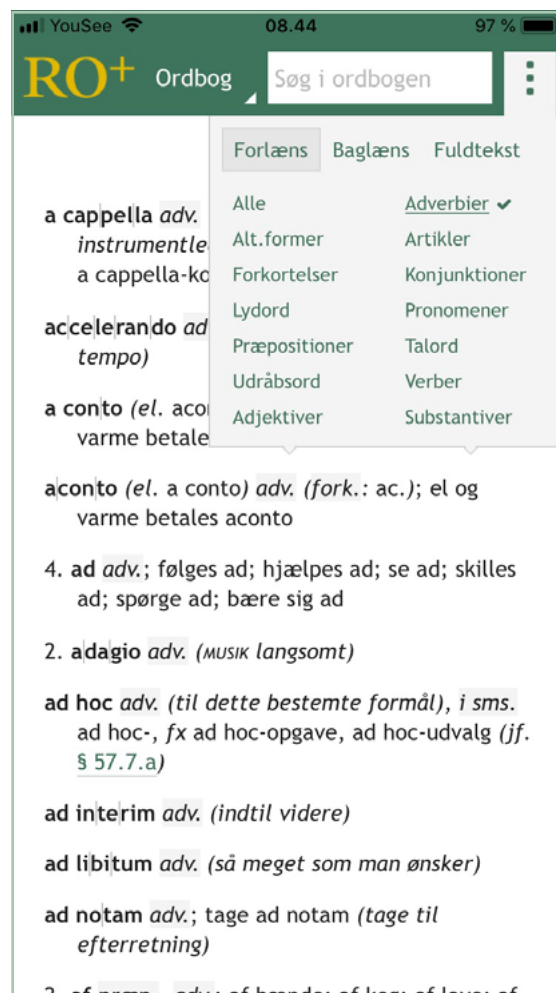
gen til bestemte ordklasser, eller søge på mønstre af vokaler og konsonanter osv. På den måde kan ordbogen bruges til at løse krydsogtværser, finde ord til Wordfeud eller andre ordspil. Og der er mange muligheder for fx at lave sjove opgaver til eleverne i skolen.

Nedenfor ses en række skærbilleder fra appen der viser forskellige søgninger, og ovenover hvert billede gives en kort forklaring til søgefunktionen.

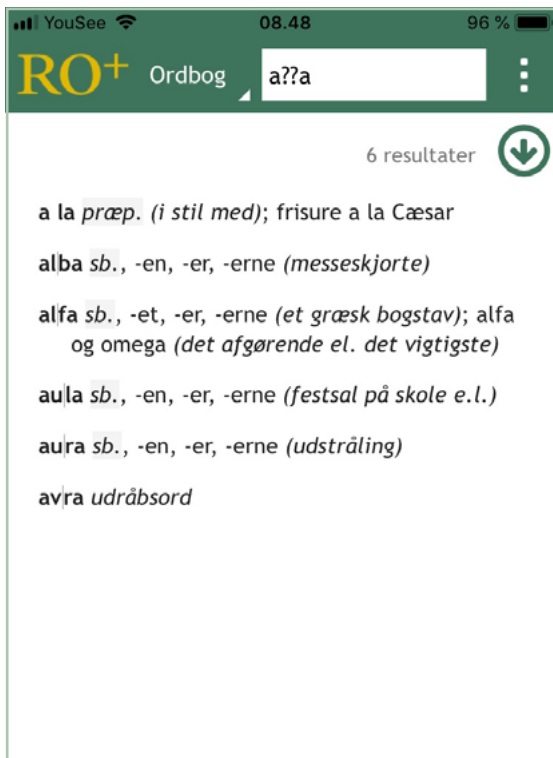
Når man klikker på de tre lodrette prikker i øverste højre hjørne, kan man vælge mellem forlæns søgning, baglæns søgning eller søgning i fuldtæst. Her ses en baglæns søgning på *hed*:

Ved at klikke på de tre prikker i øverste højre hjørne kan man også vælge at søge på en bestemt ordklasse, fx adverbier:

- » Man kan søge med fx spørgsmålstegn, der matcher et og kun et vilkårligt tegn. Her ses en søgning på ord der både begynder med og slutter på a og har to bogstaver i midten:

Udover spørgsmålstegn fungerer følgende tegn som jokertegn i søgninger:

*	Stjernen matcher et vilkårligt tegn et vilkårligt antal gange. Eksempel: hus*ar matcher husar og husfar
#	Nummersymbolet matcher et og kun et stort bogstav. Eksempel: ab# matcher ABC og ABS
\$	Dollartegnet matcher en og kun en konsonant. Eksempel: ab\$ matcher ABC, abc, ABS og abs
&	Og-tegnet matcher en og kun en vokal. Eksempel: ab& matcher abe

Man kan frit kombinere jokertegnene. Fx kan man med søgestrengen ***\$\$\$\$\$\$*** se hvilke ord der indeholder seks sammenhængende konsonanter. Nogle vil sikkert blive overraskede over at der findes 31 opslagsord i RO+ af denne type, herunder *angstfremkaldende*, *dansksproget*, *fangstkvote* og *overenskomststridig*.

BRUG OGSÅ RETSKRIVINGSREGLERNE

I RO+ finder man også retskrivningsreglerne. Her kan man fx læse om hvordan man sætter komma, hvordan man bruger apostroffer og bindestreger, og hvornår man skriver en ordforbindelse i ét eller to ord. Retskrivningsreglerne finder man ved at klikke til venstre for søgefeltet og vælge Regler:

Når man har valgt Regler i stedet for Ordbog, er søgefeltet rettet mod retskrivningsreglerne, og man kan søge på fx apostrof og få de paragraffer frem hvori ordet apostrof optræder:

DERFOR FUNGERER RO+ OGSÅ OFFLINE

RO+ fungerer også offline, dvs. uden internetforbindelse. Man skal blot være online første gang man anvender RO+. Derefter åbnes RO+ også uden internetforbindelse når man taster adressen <http://roplus.dk> i browseren.

I dag er mange online meget af tiden, også i bus, tog og fly, og med de nye roamingregler i EU er det i reglen gratis at bruge data på udlandsrejser og derfor ikke noget problem at gå på nettet med sin mobil. Men der er stadig en del steder i Danmark – og i verden – hvor forbindelsen er dårlig, og det kan være besværligt at tilkøbe sig adgang til nettet i fx et fly, og derfor er det praktisk at RO+ også fungerer offline. Vigtigst er det at RO+ er nem at bruge til fx retskrivningsprøven, hvor eleverne ofte ikke må have internetadgang.

VIDSTE DU ...

... at et *dørslag* ikke har noget med en dør at gøre, men hedder sådan fordi det er lånt fra nedertysk *dör-slag* eller *dorchschlag*? Førsteleddet er ordet *dorch*, der betyder 'igennem'. Det er det der på moderne tysk hedder *durch*, og det er også det ord der gemmer sig bag det gamle danske ord *durk*, altså 'direkte igennem eller ind i nogen el. noget', fx "bolden gik *durk* i nettet". Andetleddet *slach* betyder 'slag'.

Den oprindelige betydning af *dørslag* er altså 'et redskab hvorigennem man slår noget'. Og det giver jo meget god mening.

Lige så snart ens apparat igen er koblet på internettet, går ordbogen online, og en evt. opdatering af ordbogen med fx nye opslagsord foregår helt automatisk. Man skal altså ikke gøre noget som helst for at have en ordbog med opdateret indhold. Der er sørget for det hele.

Så gå i gang med at bruge RO+. Hvor som helst og når som helst, på stor eller lille skærm. Du vælger selv. Og det er helt gratis. ■

Enig i og enig om?

Hedder det at *vi er enige i noget* eller *enige om noget*?

Begge dele er korrekt, men der er en betydningsforskel.

Når man siger *vi er enige i noget*, erklærer man at man er meningsmæssigt på linje med den der har fremsat et synspunkt, fx *vi er enige i at vi bør have alting klart kl. 10*. Når man bruger *i*, kan subjektet være i flertal (som vist i eksemplet), men det kan også være ental, fx *jeg er enig i at vi bør have alting klart kl. 10*.

Når man siger *vi er enige om noget*, erklærer man også at man er meningsmæssigt på linje med nogle andre, men man har samtidig sagt at den eller dem man er enig med, er en del af det grammatiske subjekt, fx *vi er enige om at vi bør have alting klart kl. 10*.

Når man bruger *om*, skal subjektet altså være flertal. Det kan som vist i eksemplet være pronomenet *vi*, men det kan også være andre måder at udtrykke flerhed på, fx *Lise og Hanne* i et eksempel som *Lise og Hanne er enige om at der skal være illustrationer i pjecen*. Dette viser sig blandt andet ved at man kan tilføje *med hinanden* i konstruktioner hvor der bruges *om*, således *Lise og Hanne er enige med hinanden om at der skal være illustrationer i pjecen*. Som et alternativ til flertalssubjekt kan man kombinere et entalssubjekt med vendingen *med nogen*, fx *Lise er enig med Hanne om at der skal være illustrationer i pjecen*. ■

ESJ

NÆSTE NUMMER UDKOMMER I DECEMBER 2018

Dansk
Sprognævn

VIDSTE DU ...

... at man ifølge Retskrivningsordbogen kan skrive både *grønsager* og *grøntsager*, altså både med og uden -t?

Mange sprogbrugere har nok en fornemmelse af at formen uden -t er den nyeste, men det er nu ikke tilfældet. Faktisk har der været valgfrihed mellem de to stavemåder i alle officielle retskrivningsordbøger siden 1919. Og før 1919 var den eneste korrekte form faktisk den uden -t, altså *grønsager*. Når man kan undre sig over den t-løse form, er det måske fordi de fleste andre sammensætninger med *grøn-* som førsteled har -t på. Det hedder jo fx *grønthandler*, *grøntorv*, *grønthøstning* osv. Og det er muligvis det der er smittet af på ordet *grønsag*.

Formen uden -t er dog sådan set logisk nok: En grønthandler handler med grønt, på grøntorvet sælges der grønt osv. Men *grøn(t)sager* er jo ikke sager der har med grønt at gøre, men snarere sager der er grønne. Og sådan sagde man da også i gamle dage. Her er et eksempel fra 1789: "Om Skjørbugen iblant Besætningen skulle have yttret sig, da maae der skaffes friske grønne Sager".

I øvrigt blev entalsformen *grøn(t)sag* først optaget i Retskrivningsordbogen i 1986. I de ældre udgaver optrådte ordet kun i flertal, altså *grøn(t)sager*.

■ Ansvarshavende redaktør: Sabine Kirchmeier
■ Redaktion: Margrethe Heidemann Andersen, Jørgen Nørby Jensen og Anni Renner Mortensen

■ ISSN: 2446-3124
■ Layout: Pernille Kleinert
■ DTP: Jannerup A/S

Usignede artikler og artikler med initialer giver udtryk for Sprognævnets mening. Artikler med navn giver ikke nødvendigvis i enhver henseende udtryk for Sprognævnets mening.

AK	Anne Kjærgaard
AÅJ	Anita Ågerup Jervelund
ESJ	Eva Skafte Jensen
IEM	Ida Elisabeth Mørch
JNJ	Jørgen Nørby Jensen
JS	Jørgen Schack
MHA	Margrethe Heidemann Andersen
PD	Philip Diderichsen
SK	Sabine Kirchmeier

Nyt fra Sprognævnet udgives af Dansk Sprognævn. Tidsskriftet udkommer 4 gange om året og er gratis. **Tilmelding sker på Sprognævnets hjemmeside.** Så får du en e-mail 4 gange om året, dvs. hver gang bladet udkommer.

Følg også Dansk Sprognævn på nettet, på LinkedIn og på Facebook:

■ Hjemmesiden: dsn.dk
■ LinkedIn: [Dansk Sprognævn](#)
■ Facebook: [Dansk Sprognævn](#)

Dansk
Sprognævn

Worsaaesvej 19, 4. sal
1972 Frederiksberg C